

BAGGRUNDSVIDEN

Helårsgræsning og BioBlitz i Østerhøj Naturpark

Helårsgræsning betyder, at dyr som kvæg går ude på fold hele året rundt, også om vinteren. Dette hjælper med at holde naturområder åbne og varierede, hvilket er vigtigt for mange planter og dyr.

Når kvæget græsser, skaber de et landskab med både åbne områder, krat og små mudrede vandhuller. Disse forskellige levesteder gavner mange arter. For eksempel trives nogle planter bedst i solrige, åbne områder, mens visse insekter og fugle foretrækker krat eller våde områder. Kvægets efterladenskaber (lort) er også en vigtig fødekilde for insekter som møgbiller, der igen bliver mad for fugle. Der sker altså mange positive ting, når store dyr sættes ud for at pleje naturen.

Østerhøj Naturpark bliver kommunens største naturprojekt med helårsgræsning, som kommer til at strække sig over 41 hektar. Inden kvæget kommer på folden, vil vi gerne have et bedre indblik i naturens nuværende tilstand. Derfor inviteres alle interesserede med til Bioblitz i Østerhøj Naturpark.

BIOBLITZ I ØSTERHØJ NATURPARK

En del af Østerhøj Naturpark har tidligere været brugt til landbrug, men nu skal de områder indgå i et vildt naturområde med helårsgræssende kvæg. Vi ønsker at undersøge, hvordan kvæget forbedrer naturen, og hvordan den vilde natur gradvist overtager de tidligere landbrugsarealer.

Til denne overvågning har vi brug for jeres hjælp.

Interesserede skoleelever og borgere inviteres derfor til at deltage i vores **Bioblitz**. Sammen vil vi indsamle så meget data som muligt om de dyr, planter og svampe, der findes i området. Data vil blive registreret i appen **Arter.dk**, og vi anbefaler, at appen installeres på forhånd, hvor projektet "**Østerhøj Naturpark**" kan tilgås.

Vi stiller feltudstyr til rådighed til indsamling og identificering af dyr, planter og svampe. Ud over kommunens egne naturmedarbejdere og biologer vil et mindre hold af specialister også være til stede.

Naturvejledere vil hjælpe med at formidle viden om lokal biodiversitet, mens eksperter indenfor specifikke områder som bl.a. edderkopper, botanik, biller og fugle vil dele deres viden og hjælpe med korrekt artsidentifikation.

Uanset om man er en erfaren naturkender eller blot nysgerrig, kan man være med til at opdage, registrere og lære mere om vores lokale natur.

Særligt for skoleklasser

Der er plads til i alt **8 skoleklasser** (gerne fra 3. årgang og op), der kan tilmelde sig i tidsrummet **9:00-10:30 eller 10:30-12:00** og **1 klasse** kl. **12:30-14:00**. Tilmelding sker ved at skrive med en forespørgsel på Natur@balk.dk eller saj3@balk.dk.

Deltagende skoleklasser vil modtage en gave fra Ballerup Kommune som tak for deres deltagelse.

Praktiske Informationer

Tid og Sted

Bioblitzten er offentlig, og finder sted i Østerhøj Naturpark fra kl. 09:00-15:00 d. 17. juni. Hele eventet finder sted udendørs.

Et fast mødepunkt kommer til at være ved Gl. Østerhøjvej.

Der er ikke mulighed for parkering med bil.

Nærmere information vil også blive kommunikeret forud for arrangementet, bl.a. gennem SoMe og kommunens hjemmeside: <https://ballerup.dk/borger/natur-klima-miljoe/natur/helaarsgraesning>

FORDELE VED HELÅRSGRÆSNING

Variation giver flere levesteder

Gennem millioner af år har naturens økosystemer udviklet sig med dynamiske processer som storme, brande, oversvømmelser og græsning fra store dyr. Disse naturlige forstyrrelser skaber varierede levesteder, hvor mange arter trives. Men med menneskets påvirkning af landskabet gennem intensivt landbrug, skovdrift og byudvikling er mange af de naturlige processer blevet begrænset eller helt forsvundet. Særligt de store pattedyr, der tidligere var nøglespillere i dette dynamiske samspil, er enten uddøde eller blevet fortrængt fra store dele af deres naturlige habitat. Dette har resulteret i tilgroning, færre lysåbne landskaber og en generel tilbagegang i biodiversiteten.

Naturarealer med stor variation understøtter flere arter, fordi de rummer forskellige levesteder tilpasset arternes forskellige behov. Et varieret landskab bør derfor bestå af en mosaik af åbne græsarealer, krat, skovlysninger, vådområder, stendiger og solrige skrænter. Særligt overgangszonerne mellem disse forskellige naturtyper er de mest artsrige områder i landskabet.

Helårsgræsning med kvæg er en effektiv måde at fremme biodiversiteten i naturområder på. Når kvæget græsser året rundt, skaber de variation i vegetationen og forhindrer ensformig tilgroning. Dette bidrager til en dynamisk balance mellem åbne og lukkede områder og sikrer et rigt og varieret dyre- og planteliv.

1. Vandhuller og mudder – livsnødvendige miljøer

Vandhuller er essentielle for mange arter, både dem der lever der permanent, og dem der opsøger dem for føde eller vand. Tidligere var landskabet fyldt med naturlige vandhuller og snoede vandløb, men dræning og infrastruktur har drastisk reduceret deres antal.

Kvægets trampen skaber fordybninger og mudderhuller, hvor regnvand kan samle sig, og på den måde genskabe vandhuller og bringe vandet tilbage til landskabet. Disse våde miljøer er afgørende for padder som frøer og salamandre samt insekter som guldsmede og en lang række specialiserede planter.

Padder er blandt de mest truede dyregrupper i Danmark, da de er afhængige af fugtige yngleområder. Problemet opstår, når landskabet fragmenteres og bliver for tørt, hvilket gør det svært for padder at sprede sig mellem områder. Uden mulighed for at finde nye vandhuller eller skjulesteder på land, bliver deres bestande isolerede og skrøbelige over for forandringer i miljøet.

Helårsgræsning er med til at skabe en mosaik af fugtige og våde områder, som er nødvendige for padders overlevelse og spredning.

2. Blottet jord og lysåbne pletter – en mangelvare i landskabet

Når kvæg tramper rundt, skabes pletter med bar jord. Disse lysåbne pletter giver spiremuligheder for hjemmehørende planter, hvilket øger blomster- og insektmangfoldigheden. Samtidig gavner de bare jordområder også flere jordboende insekter, hvor særligt jordbier har brug for solbeskinnede, uforstyrrede områder til at bygge deres reder – noget, der er sjældent i en velplejet græsplæne.

3. Bideskjul – ly og beskyttelse for dyrelivet

Kvæget græsser selektivt – nogle planter spises hyppigt, mens andre kan blive delvist undgået fordi de har torne eller en bitter smag. Over tid kan dette fører til dannelsen af tætte krat, hvor græssende dyr sjældent bevæger sig ind.

Disse krat, kendt som "bideskjul", fungerer som vigtige skjulesteder for smådyr som harer og forskellige fuglearter. Her kan de gemme sig for rovdyr og finde ly mod vind og vejr. Samtidig giver bideskjulene en beskyttet opvækstzone for unge træer, som ellers ville blive afbidt af græssende dyr.

4. Lort – en vigtig ressource

Kvægets ekskrementer er en vigtig ressource i økosystemet og danner grundlag for et helt netværk af liv. Det næringsrige mæg tiltrækker en lang række insekter, herunder møgbiller og gødningsfluer, der lægger deres æg i lorten. Når larverne udklækkes, lever de af det organiske materiale, og disse insekter bliver igen føde for fugle som stæren og den rødryggede tornskade.

Faktisk er over 459 danske arter direkte tilknyttet livet i lort. Mange af dem er specialiseret i at udnytte det unikke mikrohabitat, som en lort udgør: Den hårde skorpe på lorten er med til at holde den fugtig og lun indeni, så larver klækkes fra æg lagt inde i lorten, ikke risikere at tørre ud.

Særligt vigtigt er det, at kvægets lort er tilgængelig året rundt, så generationer af insekter kan fuldføre deres udvikling. Jo længere tid kvæget græsser i naturområderne, desto større er den positive effekt på biodiversiteten. På enge og

overdrev, hvor gødningsbiller allerede mangler levesteder, er kvægets møg med til at understøtte disse vigtige nedbrydere.

Nedbryderne spiller en central rolle i naturen, ved at omsætte ekskrementer og dødt plantemateriale, så næringsstoffer og energi genanvendes i økosystemet. Desværre er flere arter af møgbiller truede, og nogle er allerede forsvundet, hvilket understreger behovet for lort i landskabet.

5. Hjemmehørende planter og frøspredning

Helårsgræsning reducerer dominerende græsarter og skaber plads til en større variation af blomstrende urter, som mange insekter er afhængige af. Mange af disse planter har udviklet sig i samspil med store planteædere og kræver lysåbne forhold for at spire og blomstre. En særlig tilpasning hos mange af dem er deres lave bladrosset, hvor bladene ligger tæt ved jorden. Dette gør dem modstandsdygtige over for græsning, da kun blomsterstængelen afbides, mens planten fortsat kan vokse.

Rosetplanter er derfor en god indikator for velafbalanceret græsning. Hvis græsningstrykket er for lavt, kan konkurrencetærke arter som høje græsser tage over og rosetplanterne vil forsvinde.

Hjemmehørende bier og humler er tæt knyttet til blomstrende urter. Særligt humler har brug for pollenrige planter, der spirer tidligt om foråret, da de er blandt de første bestøvere, der vågner efter vinteren. Solitære vilde bier er ofte specialiserede i bestemte plantearter og afhængige af deres forekomst.

For voksne sommerfugle er det mindre afgørende, om en plante er hjemmehørende, da de søger nektar fra mange forskellige blomster. Til gengæld er hjemmehørende plantearter essentielle for sommerfuglenes reproduktion, da mange sommerfuglelarver er kræsnne, og lever af specifikke værtsplanter.

Nogle sommerfuglearter er så specialiserede, at de kun kan overleve på én bestemt planteart. Hvis disse værtsplanter forsvinder, forsvinder sommerfuglene også. Derfor er bevaring af hjemmehørende planter afgørende for at understøtte insektbestande. Her er helårsgræsning med til at sikrer, at alle disse planter får optimale betingelser til at gro.

Frøspredning – kvægets rolle som naturlig transportør

Store planteædere spiller en vigtig rolle i frøspredning, der kan ske på flere måder:

- **Via pels:** Nogle frø har ru overflader, kroge eller børster, der gør dem i stand til at fæstne sig til dyrenes pels. Dyr med langt og krøllet hår transporterer generelt flere frø end dem med kort, glat pels.
- **Gennem ekskrementer:** Mange frø overlever turen gennem kvægets fordøjelsessystem og spirer fra kokasserne. Selvom det sjældent er planterens primære spredningsmetode, kan det bidrage til frøspredning over større afstande.
- **Optrampning og jordforstyrrelser:** Når kvæg bevæger sig, skaber de bar jord, hvor frø fra både jordens frøbank og dem, der hænger fast i klove, kan spire. Især om vinteren forstyrres jorden, hvilket skaber gode betingelser for nye planter, når foråret begynder.

6. Tuestrukturer – vigtige mikrohabitater

Tuestrukturer er små forhøjninger i landskabet af ophobet plantemateriale. I helårsgræssende områder kan tuer opstå, når kvæg træder omkring vegetationen, hvilket skaber variation i jordens struktur. Disse tuer fungerer som små mikrohabitater, hvor varmeelskende planter og insekter trives.

7. Barkskrælning og dødt ved

Når kvæg gnubber sig op ad træer eller æder af barken – særligt i vinterhalvåret – kan det føre til barkskrælning. Dette skaber åbninger i træets beskyttende barklag, hvilket giver svampe mulighed for at kolonisere træet. Over tid kan dette svække træet så meget, at det dør.

Men i stedet for at være et tab for naturen, bliver det en gevinst for biodiversiteten. Døende og døde træer er nemlig hjem for et væld af arter. Når et træ svækkes eller dør, dannes der sprækker og hulheder, som bliver værdifulde skjulesteder for insekter, fugle og flagermus.

I Danmark er alle flagermus beskyttede, da mange arter er truede på grund af mangel på egnede levesteder. De har særligt brug for gamle træer med hulheder, sprækker og løse barkflager, hvor de kan gemme sig om dagen.

Efterhånden som træet nedbrydes, skaber det liv på mange niveauer. Svampe, mosser, laver og bakterier begynder at nedbryde træets struktur, mens insekter lægger æg i barken, hvilket tiltrækker fugle, der søger føde. På jorden kan pindsvin og padder finde skjul i de mange hulrum, mens svampe hjælper med at frigive næringsstoffer tilbage til jorden.

Dødt ved er derfor et af de mest artsrige levesteder i naturen. Helårsgræsning bidrager til denne dynamik ved løbende at skabe døde træer i landskabet, hvilket gavner en lang række arter. Samtidig skaber de åbninger i vegetationen, der giver lyskrævende, blomstrende urter bedre vækstbetingelser.

8. Sten i landskabet – oversete, men vigtige strukturer

I traditionelt landbrug er sten blevet fjernet for at optimere dyrkning, men i naturlige landskaber spiller sten en vigtig rolle. Store sten og små stendiger giver ly til forskellige smådyr og fungerer som solpladser for insekter og krybdyr, der har brug for varme til at regulere deres kropstemperatur. Sten kan også fungere som stabile levesteder og mikromiljøer, der understøtter mos og lavarter.

9. Samspil med det vilde dyreliv.

To-trådet kvæghegn forhindrer ikke det vilde dyreliv i at bevæge sig frit. Tværtimod viser undersøgelser, at et lavt to-trådet elhegn ikke udgør en barriere for f.eks. hjorte – heller ikke hvis det er strømførende. Hjorte kan nemt springe over, og hegnene er designet uden maskning, så mindre pattedyr som mus, pindsvin, harer, ræve og grævlinger frit kan passere under det.

Erfaringer fra naturplejeprojekter viser, at hjorte i stigende grad opholder sig i indhegnede områder med helårsgræsning, da de urterige områder tiltrækker dem. Der er desuden kun et lille overlap i fødevalg mellem kvæg og hjorte, hvilket betyder, at konkurrencen om føden er begrænset.

Områder med helårsgræsning er ydermere særligt attraktive for rovfugle som musvåge, rød glente og tårnfalk. Disse arter er tilpasset jagt i åbne landskaber, hvor græsning holder vegetationen lav og varieret, hvilket gør det lettere at opdage og fange byttedyr.

